

OVER >

Hengelose Es in ontwikkeling

Het vriendschapsmodel

BNA-gebouw van het jaar

Na-oorlogse wijken. Ze worden nu nogal eens als monotoon en saai ervaren. Dit terwijl ze ooit met veel aandacht voor opzet, structuur en invulling van de wijk zijn opgezet. Een voorbeeld daarvan is de wijk Hengelose Es, waar woningbouwcorporatie Welbions in samenwerking met de gemeente aan de slag gaat om het noordelijk deel van de wijk te herstructureren.

2

Over

mei 2011

Tot Gebouw van het Jaar 2011 is uitgeroepen Gebouw X op de campus van Hogeschool Windesheim in Zwolle van Broekbakema. Nadat het gebouw al de regionale competitie in Oost-Nederland had gewonnen, werd het door de landelijke jury ook voor Nederland als hét gebouw van 2010-2011 aangewezen. Jaarlijks organiseert de Bond van Nederlandse Architecten de verkiezing 'Gebouw van het Jaar'. In een eerste ronde worden in de vijf regio's gebouwen genomineerd en winnaars benoemd. De genomineerden gingen vervolgens mee naar de landelijke titel. Deskundige jury's beoordelen de inzendingen, die door de architectenbureaus zelf worden verzorgd. Zo'n verkiezing onder vakbroeders is waaghalzerij, kritisch als collega's / concurrenten kunnen zijn over elkaars productie. Sommige inzenders trekken zich daar weinig van aan en gaan met een niemendalletje de strijd aan tegen grote opgaven en gerenommeerde bureaus. Sommige zenden ook bewust niet in, omdat ze aan het oordeel van collega's niet onderworpen willen worden. 'Gebouw van het Jaar' is, ook in een regio, een prestigieuze titel. De opzet van het gebouw is eenvoudig: twee rechthoekige schoolgebouwen zijn aan een centrale vide geplaatst. Doordat zij een halve etage in hoogte verschillen, ontstaat een stelsel van trappen en hellingen dat aan de koppen van de vide de ruimte inkadert. Het

geheel is met een glasgevel en glasdak omgeven, waarin diagonalen zorgen voor driehoekige vensters en voor de naam X van het gebouw. Het staat op een verhoogd maaiveld (waaronder wordt geparkeerd), dat de essentie van de nieuwe campus gaat vormen. De beeldbepalende ligging aan de spoorlijn naar de IJsselbrug maakt Windesheim met dit gebouw zeer herkenbaar. Gebouw X werd al eerder gelauwerd. Het is een onderwijsgebouw voor de faculteiten Journalistiek en Economie van Windesheim en onderdeel van een eerste fase van vernieuwing van de campus. Broekbakema maakte daarvoor het Masterplan en werd recent geselecteerd voor de bouw van een nieuw zwembadcomplex. De jury vond Gebouw X "een feest van een school, voor leerlingen en docenten, voor gebruikers en passanten". Zij uitte bewondering voor "de uitzonderlijke prestatie op alle niveaus. Een voorbeeld voor iedereen die met het vak bezig is, en het omrijden waard". Het Oversticht constateert met trots dat de samenwerking tussen opdrachtgever en architect tot dit resultaat heeft geleid. Wij adviseerden de opdrachtgever in de Europese selectieprocedure voor de architectenselectie. In die procedure werd Broekbakema eensgezind, met volle overtuiging gekozen. Het resultaat laat dat zien.

Informatie > [Dirk Baalman](#) ■ dbaalman@oversticht.nl

Cursus monumentenzorg op maat

Het Cluster wettelijke taken en projecten in Enschede wilde, mede door personele wisselingen, de monumentenzorg een stevige basis geven. "Dat is nodig, omdat er bij de mensen af en toe wat onzekerheid bestaat over hoe ze met zaken moeten omgaan. Het hele team – vergunningverleners, handhavers en beleids mensen - had behoefte aan meer deskundigheid op het vlak van monumentenzorg. We hebben Het Oversticht gevraagd om onze hiaten in kennis aan te vullen. Dat resulteerde in een cursus op maat. In drie cursusdagen leerden we hoe we binnen de gemeente de monumentenzorg kunnen vormgeven; wat de rollen zijn van verschillende

ambtenaren; hoe we goed aan de voorkant kunnen sturen; wat vergunningvrij en vergunningplichtig is en hoe we afspraken goed kunnen vastleggen. Belangrijk is dat je een deskundige gesprekspartner bent in het contact met eigenaren, aannemers en ontwikkelaars. Door de landelijke ontwikkelingen zoals de MOMO wordt een deskundig gemeentelijk team steeds belangrijker. En daar wil Enschede aan werken", aldus Bert Haer, juridisch adviseur van de gemeente Enschede.

"We hebben heel veel aan de cursus gehad. Niet alleen omdat we aan de vooravond staan van het opstellen van nieuw monumentenbeleid, maar ook omdat je binnen het team kennis neemt van het werk van een ander. We brachten casussen in en gingen op excursie. Je discussieert met elkaar en ervaart hoe jouw rol is in relatie tot die van je collega's. Het was een goede mix van theorie en praktijk. Het is voor iedereen in het team heel leerzaam geweest."

Meer weten over de mogelijkheden van een cursus op maat? Neem dan contact op met Marieke van Zanten, 038 - 4254661.

Informatie > [Marieke van Zanten](#) ■ mvanzanten@oversticht.nl

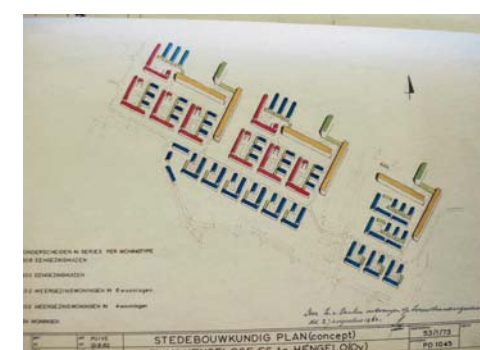

Het Berenbroek, Enschede

Ragnar Hoek, vastgoedontwikkelaar van Welbions, vertelt dat 235 eengezinswoningen in de wijk slecht waren. "We besloten bij het ontwikkelen van plannen breder te kijken en het noordelijk deel van de wijk integraal aan te pakken. In overleg met de gemeente vroegen we Het Oversticht een ruimtelijke analyse te maken met daarin aandacht voor de cultuurhistorie, architectuur en stedenbouw van het gebied. We hebben met Het Oversticht een plezierig contact en zijn al langer met elkaar in gesprek hoe we elkaar meer kunnen opzoeken. We vroegen, gezien de gevoeligheid van het gebied – een aantal woningen en de stedenbouwkundige opzet waren in de tijd zelf heel bijzonder – ook een tweede bureau om een analyse zodat we een goede afweging voor behoud en ontwikkeling zouden kunnen maken." De wijk, in 1968 opgeleverd, was direct na de oorlog ontworpen door ir. Pouderoijen. De 1345 woningen kwamen van de tekentafel van Van den Broek en Bakema. De wijk werd door hun verdeeld in stempels, een soort vriendschapsgroepen van hoog-, midden- en laagbouw. Drie flatgebouwen vormen een kapstok waaraan de rest van de woningen in een kamstructuur zijn gehangen. Nog altijd zijn de flats bepalend voor het silhouet van wijk en stad.

Ragnar Hoek: "Interessant is dat er al vanaf het ontstaansmoment aan de wijk gesleuteld is. Vrij snel na het eerste stedenbouwkundig concept wordt het oostelijk deel anders ingevuld. De openheid van de originele hoven wordt opgeofferd aan de bouw van garageboxen. In de jaren negentig vervangen grondgebonden woningen een flat. Een andere flat krijgt liften en een nieuwe entree en zo zijn er meer ingrepen te noemen. Al die ingrepen zijn bedoeld om de woningen mee te laten groeien met de wensen van de tijd, net zoals wij dat nu, met respect voor de geschiedenis en de oorspronkelijke uitgangspunten, maar ook met het betrekken van sociaal, economische en ecologische factoren willen doen." Hoek is tevreden over het advies van Het Oversticht: "Het voldoet volledig aan onze vraag. Het is helder over de mindere of juist waardevolle onderdelen van de wijk zoals de publieke groenvoorziening en de wijze waarop het oorspronkelijke landschap de wijk binnenkomt; het feit dat de flats een landmark vormen en de opzet van de wijk met stempels. Het rapport geeft ook ontwikkelperspectieven; kansen voor de wijk die we zullen gebruiken voor de verdere visievorming van het plangebied."

Informatie > [Maartje van Hellemond](#) ■ mvanhellemond@oversticht.nl

Stedenbouwkundig concept met stempels

Flat als landmark

Redelijk onderhouden publiek groen; bomen omzomen de straat

Ritme van afwisselende koppen hoog- en laagbouw

Per stempelenheid een cul-de-sac ingericht als parkeerplein

Herinneringen aan het vroegere landschap

3

Over

mei 2011

Signatuardagen in het Vechtdal

"Een goed landschap is niet alleen vol oude verhalen,
maar is aanleiding voor nieuwe verhalen."

Rik Hengreen

Door Mascha van Damme

Schetsen in Ommen

De heer G.J. Wesselink (l.) vertelt over generaties lang boeren in Junne

Het rivierdal van de Overijsselse Vecht is zonder twijfel een uniek cultuurlandschap. Om gemeenten, bewoners, bezoekers en gebruikers in en rondom het Vechtdal hiervan meer bewust te maken, heeft de provincie Overijssel het project 'Signatuur voor het Vechtdal' in het leven geroepen.

Een van de onderdelen van het project is een landschapsbiografie, waarin op een toegankelijke manier een overzicht van de cultuurhistorische en landschappelijke ontwikkeling van de Vecht en het omringende Vechtdal wordt gegeven, rijk geïllustreerd met foto's, kaartmateriaal en verhalen. Het boek verschijnt najaar 2011 bij uitgeverij Waanders. In 2010 zijn in het Vechtdal verhalenavonden georganiseerd om verhalen te verzamelen voor het

vante voorbeeldcasus aangedragen aan de hand waarvan vertegenwoordigers van de gemeente, de provincie, het waterschap, maatschappelijke organisaties en betrokkenen uit het gebied hebben bekeken hoe ruimtelijke ontwikkelingen kunnen worden vormgegeven, zodat er rekening gehouden wordt met de identiteit van het Vechtdal.

Onderdompelen in informatie

De Signatuardagen hadden opzettelijk een overvol programma: de deelnemers werden ondergedompeld in informatie over de casus en verhalen uit het gebied, om later tijdens een workshop onder leiding van een ontwerper met deze opgedane kennis een inrichtingsschets voor de betreffende casus te kunnen maken. De

Wat levert dat nu op?

Hoewel de meeste deelnemers vooraf zonder specifieke verwachtingen of juist met een zekere scepsis hun deelname hadden toegezegd, bleken de Signatuardagen tot hun eigen verbazing verrassend nuttig en inspirerend te zijn. Niet alleen om tot een zinnige schets te komen met bruikbare elementen, maar ook om op een ontspannen en geconcentreerde wijze samen te werken. De resultaten van de Signatuardagen zijn heel verschillend. Soms was er een gedeeltelijke overlap in de schetsen omdat sommige verhalen zo krachtig zijn dat je er niet aan voorbij kunt. In Hardenberg waar het beter beleefbaar maken van het gebied rondom de grensovergang van de Vecht centraal stond, raakten beide groepen bijvoorbeeld geïnspireerd door de smokkelverhalen en het

Vecht rond de geplande verlegging van de N340, betrof. De gebiedskenmerken - in dit geval de oeverwal - brachten één groep op het idee om een nieuwe oeverwal op te werpen voor het bedrijventerrein Hessenpoort en zo de bebouwing aan het zicht van de bewoners en recreanten langs de Vecht te onttrekken en een groen decor te bieden.

Zandsteen over de Vecht

Niet alleen de enthousiaste verhalen en de excursie, maar ook de locatie zelf bleek bij te dragen aan een ontspannen en inspirerende dag. De Signatuardag Hardenberg vond bijvoorbeeld plaats in een windmolen van rode en zandkleurige Bentheimer zandsteen pal aan de oever van de Vecht in het Duitse dorp Laar. De grote

Boekhoudkundige aantekeningen Mataram

Ab Goutbeek vertelt over het werk van zijn vader, tuinknecht op landgoed Mataram (Dalfsen)

internetplatform www.mijnvechtmijnverhaal.nl. Op deze site zijn uiteenlopende lokale verhalen en beeldmateriaal van inwoners van het Vechtdal geplaatst en er komen telkens nieuwe verhalen bij.

Ontwerpen met oude en nieuwe verhalen

Naast het internetplatform en de landschapsbiografie, omvat het project schetsdagen, die de naam Signatuardagen hebben meegekregen. Het Oversticht organiseerde deze dagen samen met de provincie. Doel van deze dagen was om aan de hand van een casus en ontwerpogave te onderzoeken op welke wijze de verzamelde kennis en verhaallijnen te gebruiken zijn als inspiratie voor nieuwe plannen en ontwikkelingen in het gebied. In elk van de vier Overijsselse gemeenten langs het Nederlandse deel van de Vecht (Zwolle, Dalfsen, Ommen en Hardenberg) is een Signatuardag georganiseerd. Elke gemeente heeft zelf een rele-

dag begon met een toelichting op de casus. Daarna werd tijdens het ochtendprogramma in kaart gebracht welke belanghebbenden in het gebied een rol spelen, wat hun bijdragen zouden kunnen zijn aan de beoogde ontwikkelingen, en wat deze hen zou kunnen opleveren. Daarna werd onder begeleiding van enthousiaste verhalenvertellers, mensen uit de omgeving met veel kennis van het betreffende gebied of de casus, een bezoek (te voet) gebracht aan het casusgebied.

In de middag werd in twee afzonderlijke groepen, elk onder leiding van een ontwerper, een schetssessie gehouden. Om te voorkomen dat iedereen zich direct over het papier zou buigen en beginnen met schetsen, is bewust tijd ingeruimd om per groep te bepalen welke specifieke gebiedskenmerken uit de provinciale Omgevingsvisie en verhalen inspiratie en aanknopingspunten (bouwstenen) bieden voor een ruwe ontwerpschets.

De Vecht bij Laar

Excursie Hardenberg/Laar

'statenloze' grensgebied. Na de excursie kwam bij beide groepen een beeld op van vrijstaatjes, zoals kampeereilanden in de dode Vechtarmen, die alleen met per kano bereikbaar zijn en waar je 's avonds een vuurtje mag stoken. De verhalen van Ab Goutbeek tijdens het bezoek aan landgoed Mataram in Dalfsen schetsen een levendig beeld van leven op een landgoed. Zijn verhalen over hoe hij zijn vader hielp met het beheer van het landgoed en het onderhouden van de moestuin inspireerden de deelnemers om het hart (moestuin en landhuis) weer terug te brengen op Mataram, al dan niet in de vorm van een landhuis of moestuin. In andere gevallen bestond er juist een verrassend verschil tussen de elementen en input die werden benoemd. Sommige verhalen werden verschillend gewaardeerd, waardoor uiteenlopende schetsen ontstonden. Dit kwam vooral bij de Signatuardag Zwolle tot uiting, waar de casus het gebied aan de noordzijde van de

blokken natuursteen waren het levende bewijs van de verhalen over het mooie vervoer van Bentheimer zandsteen over de Vecht met zijn lage waterstand.

Uiteindelijk leidden de Signatuardagen tot een ongedwongen en integraal ontwerp(proces), waar zowel de provinciale Omgevingsvisie en de specifieke gebiedskenmerken van het Vechtdal als de historische verhalen uit het gebied aan ten grondslag liggen. De ervaringen van de Signatuardagen worden gebundeld in een inspiratieboek, waarin tevens een handreiking wordt gegeven voor planprocessen in het Vechtdal. Het inspiratieboek verschijnt in juni.

Polder-DNA: bouwsteen voor de toekomst

Kraggenburg ligt net als alle andere dorpen aan een poldervaart.

Oorspronkelijk hebben bijna alle dorpen groene straatprofielen en lanen, zoals hier in Luttelgeest.

De meeste dorpen, zoals Tollebeek, hebben drie scholen, verspreid in de buurten.

Kolfen, ploegen en rietpennen

ROC-leerlingen ontsluiten erfgoed voor BSO-kinderen

Ruim een jaar waren ze bezig met de opstart. Toen waren de subsidies vergaard om het project Erfgoed Beregoed in de BSO van start te laten gaan. Het Oversticht heeft samen met Travers/Doomijn, Allio Kinderopvang en ROC Deltion een programma ontwikkeld, gericht op een erfgoedactiviteiten-aanbod voor kinderen op de BSO. Sleutelfiguren in het programma zijn zo'n dertig leerlingen van het ROC. Na een introductie op erfgoed, hebben zij een programma samengesteld, dat dit voorjaar werd uitgevoerd.

Mandy Raamsman, docent Kinderopvang van het Deltion College, vertelt hoe Het Oversticht in 2009 aanklopte met plannen voor erfgoedactiviteiten in de na-schoolse opvang. "Het Oversticht, actief op het gebied van erfgoed, wilde een nieuw terrein aanboren. Aandacht voor erfgoed in het onderwijs is er al wel, maar dat geldt niet voor de BSO. Zelf waren wij met onze leerlingen Kinderopvang al bezig met een verbreding van aanbod aan activiteiten zoals sport, beweging en techniek. Je zoekt naar een kwalitatief, breed palet dat de kleurplaat voorbij gaat. Erfgoed paste daar goed bij."

Na de eerste wederzijdse verkenningen startte het traject om geld bij elkaar te krijgen voor de ontwikkeling van het programma. "Het Oversticht heeft zich daar op geworpen. En met succes. We kregen financiële ondersteuning van het Fonds voor Cultuurparticipatie; de provincie Overijssel en het Innovatiefonds van Het Oversticht zelf. De volgende drempel was het enthousiasmeren van onze eigen leerlingen. Dat bleek nog niet zo mak-

kelijk. Ze zitten in een leeftijdsfase – 16,18 – dat erfgoed hen weinig zegt. Saai, denken ze dan. Dat werd anders toen ze een eerste bijeenkomst hadden op Het Oversticht. Archeologen en erfgoedmensen lieten zien wat erfgoed is en er waren excursies in en rond het gebouw. Ook bezochten de leerlingen andere locaties, zoals molen de Passiebloem, waar vrijwilligers hun enthousiasme op hen wisten over te brengen. Ze zagen hoe tastbaar erfgoed vaak is en ontwikkelden vanaf dat moment hele leuke ideeën die ze op diverse BSO's hebben uitgevoerd. Zo had een BSO het plan om gras in te zaaien. De leerlingen ontwikkelden een ouderwetse ploeg. De BSO-kinderen gingen daarmee de grond bewerken en ervoeren zo hoe het vroeger ging. Er was een activiteit waarbij BSO-kinderen met rietpennen gingen schrijven en zegels moesten verwarmen om die op een envelop te plakken om deze weer met een estafettewedstrijd op de post doen. Er is middeleeuws gekolft en er zijn windvanes gemaakt. We kijken nu hoe we die activiteiten kunnen ontsluiten voor andere Kinderopvang-opleidingen en BSO-instellingen. Mogelijk via een site, zodat je ook nieuwe activiteiten kunt toevoegen. Zelf kijk ik terug op een enerverend, maar erg goed verlopen traject waarvan we veel hebben geleerd. Zowel leerlingen als docenten hebben hun wereld verbreed. De reacties van de deelnemende BSO's waren positief en de samenwerking met Het Oversticht prettig. Belangrijk voor ons was niet alleen dat hier de coördinatie plaatsvond, maar vooral dat het enthousiasme van de Overstichters voor erfgoed een vonk liet overslaan naar de leerlingen. Toen kwam het project tot leven en kregen de leerlingen er grip op."

Informatie > **Joke Batelaan** ■ jbatelaan@oversticht.nl

De geschiedenis van de Noordoostpolder begint in 1918, toen de regering besloot de Zuiderzee gedeeltelijk in te polderen. Midden in de Tweede Wereldoorlog, officieel op 9 september 1942, viel de Noordoostpolder droog. Dit nieuwe land werd op een tekentafel ontworpen vanuit het oogpunt van optimale landbouwkundige productie, maar ook als wetenschappelijke, esthetische en intellectuele uitdaging.

De dorpen van de Noordoostpolder zijn – anders dan de meeste dorpen en steden die we kennen – niet ontstaan in een langdurig groeiproces, maar het resultaat van gedegen studie en weloverwogen planologisch handelen. Polder en dorpen vormen een uniek integraal ontworpen gebied. De waardering voor deze tot wasdom gekomen jong ontworpen dorpen neemt toe. Maar hoe houdbaar zijn deze dorpen op de lange termijn? De samenleving is ten opzichte van de jaren vijftig immers fundamenteel veranderd. Er is vraag naar meer diversiteit en flexibiliteit ten opzichte van het oorspronkelijke ontwerp.

Het Oversticht nam samen met de gemeente Noordoostpolder en woningcorporatie Mercatus het initiatief om onderzoek te doen naar de dorpskernen in de Noordoostpolder. Om zodoende inspiratie en ook kaders te geven voor herstructurering van de dorpen. Hierbij werden de externe adviseurs Sterke Stedenbouw en TWA Architecten ingeschakeld.

De Noordoostpolder heeft twaalf nederzettingen. Een van deze nederzettingen is het voormalige eiland Schokland. De overige elf nederzettingen in de Noordoostpolder zijn na de Tweede Wereldoorlog gebouwd. Deze nederzettingen bestaan uit de centraal gelegen stad Emmeloord en tien dorpen daaromheen. De oudste delen van de dorpen in de Noordoostpolder hebben een aantal principes gemeen, familiekenmerken, die te beschouwen zijn als het 'polder-DNA'. Dat DNA ziet er globaal als volgt uit: een centraal dorpsplein waaromheen de winkels en andere voorzieningen liggen; kerken en scholen op markante plaatsen; mee ontworpen groenstructuren en eenheid in de gebouwen door vormgeving en materiaalgebruik. Dit alles conform de ideeën van prof. ir. M.J. Granpré Molière, de aanvoerder van de stedenbouwkundige ontwerpstroming Delftse School. Eén van de dorpen vormt een uitzondering. Dit is Nagele. Hier is een aantal doelstellingen van een andere ontwerpstroming gerealiseerd: Het Nieuwe Bouwen.

De woningbouw in de oorspronkelijke dorpskernen voldoet echter in veel gevallen niet meer aan de kwaliteitsvraag van deze tijd. De woningen zijn klein en slecht geïsoleerd. Starters en gezinnen trekken naar de nieuwe woonwijken, waardoor de oorspronkelijke kernen in verval dreigen te raken.

Bij gemeente en corporatie bestond behoefte te verkennen welke nieuwe kwaliteit te ontwikkelen is en welk hergebruik passend, rekening houdend met de specifieke bestaande kwaliteiten van de dorpen. De familiekenmerken van de polderdorpen bleken inspiratie te bieden voor de toekomstige opgaven. Het onderzoek van Het Oversticht, weergegeven in het boek 'De Noordoostpolder-dorpen: DNA van een dorp als bouwsteen voor de toekomst' levert handreikingen voor de komende herstructurering en geeft de kansen voor het herontwikkelen en het hergebruiken van de Delftse-Schoolstedenbouw om daarmee de kernen nieuw leven in te blazen.

Het boek 'De Noordoostpolder-dorpen: DNA van een dorp als bouwsteen voor de toekomst' is voor € 45,- excl. btw bij Het Oversticht te bestellen. De resultaten van het onderzoek kunt u tevens raadplegen op de website www.polderdorpen.nl.

Informatie > **Niels Tienstra** ■ ntienstra@oversticht.nl

"We hebben hier in de Noordoostpolder een voor Nederland bijzondere positie. De inrichting van het land, de bebouwing; niet alleen is alles aan de tekentafel bedacht - alles is ook even oud. Of eigenlijk moet ik zeggen: verouderd. Want al op het moment dat de tekeningen en plannen verwerkt werden tot dorpen, waren zaken als maatwerk, schaal etc. al ingehaald door de ontwikkelingen. De huizen worden te klein, de tuinen te ruim, de straten te smal, het aantal dorpen in relatie tot Emmeloord groot. De beweging die de afgelopen jaren plaatsvond, waarbij mensen wegtrokken uit de kern van de dorpen naar nieuwbouw aan de buitenkant, willen wij weer keren naar een beweging van buiten naar binnen.

We gaan de dorpen weer duurzaam en aantrekkelijk maken voor mensen de komende vijftig jaar. Dat willen we echter wel doen met respect voor de geschiedenis, want hoe lastig soms ook, we leven in een heel bijzonder Gesamtkunstwerk. Voor ons kwam het initiatief van Het Oversticht op een zeer goed moment. Het verhaal over het DNA van de dorpen helpt ons een stramien te maken voor de toekomst. We zijn er bijzonder blij mee."

Wouter Ruirok, wethouder dorpen Noordoostpolder

Cornelissen aan het werk: Het grote geheugen, 2010

www.oversticht.nl

Bezoek voor meer informatie over de werkzaamheden van Het Oversticht ook de website.

Over >... de voorzijde <

“De Hanzewijk in Kampen waar ik opgegroeid ben, wordt gelijk gemaakt met de grond. Ook al mijn herinneringen worden kapot gemaakt. Dat was aanleiding om een korte film te maken die ik vorig jaar illegaal in de nacht in het slooppand heb opgenomen: Destructive introduction, www.ekspo.nl. Toen sloopbedrijf Weever eind maart weer ging slopen, vroegen ze me een kunstwerk te maken. Bij de heftige gevechten in Libië gaan onschuldige mensen dood en kapot. Ik maakte een portret van Kadhafi op het te slopen flatgebouw. De rest spreekt voor zich...”

Gem Ulucan, beeldend kunstenaar

8 Tip <

Over >... Uit <

Met potlood en liniaal

Dit voorjaar is er veel aandacht voor de Utrechtse kunstenaar Robbie Cornelissen (1954). Met tentoonstellingen in het Centraal Museum Utrecht en het Haags Gemeentemuseum en de publicatie *Robbie Cornelissen – Het Grote Geheugen* kan niemand meer om de maker heen van met potlood getekende, architectonische ruimtes. Droomsteden, bibliotheken, gymzalen, passages. De bijna manisch getekende potloodlijnen geven een blik op een futuristische wereld. Consequent doorgevoerde perspectieven leiden van plein naar boulevard, naar plein. Bibliotheken, getekend in gigantische formaten, tonen stelling na stelling, kast na kast. De mensen ontbreken. Daar waar zij wel voorkomen – met name in oudere werken – zijn het vaak verwrongen droombeelden van half mens, half dier.

De concentratie waarmee Cornelissen met enkel een potlood enorme formaten papier bewerkt, doet soms denken aan monnikenwerk. Zo maakte de kunstenaar voor het Haags Gemeentemuseum een werk van 13.20 m. lang en 2.40 hoog. Zes maanden duurde het voor hij de tekening voltooidde: dat komt dicht bij de intensiteit van een Zen-boeddhist.

Fascinerend zijn de grotere tekeningen waarin je (alleen al door het formaat) kunt dwalen, als in een stad. Vergelijkingen zijn wel genoemd met de steden in Batman-strips en -films en de decors uit *Metropolis* van Fritz Lang.

Cornelissen, opgeleid als bioloog, laat zich in interviews nauwelijks uit over de betekenis van zijn illusionistische werelden. Enig houvast lijkt de titel te bieden die hij geeft aan zijn publicatie en tentoonstelling in het Haags Gemeentemuseum: ‘Het grote geheugen’. Cornelissen laat ons in zijn tekeningen mee reizen in zijn geheugen, zijn gedachten, fantasieën, dromen en angstbeelden. Een route met herkenbare elementen, verstoringen, waanbeelden: maar hoe dan ook fascinerend.

De tentoonstellingen in Den Haag (Het Grote Geheugen) en Utrecht (Studio Vertigo) zijn helaas bijna afgelopen. Een bezoek kan nog wel, maar snel! De tentoonstelling in het Haags Gemeentemuseum duurt nog tot 23 mei en in het Centraal Museum in Utrecht tot 30 mei. Soelaas voor de mensen die achter het net vissen, biedt het boek met daarin een overzicht van het werk, uitgegeven door NAI Publishers.

Restauratiefair Erve Woldhuis

Het belooft een mooie traditie te worden: de restauratiefair die RIBO organiseert op Erve Woldhuis. Bezoekers zijn dit jaar van harte welkom op zondag 22 mei van 10.00-17.00 uur. Entree en parkeren zijn gratis.

Verschillende organisaties geven die dag advies over restauratieplannen, onderhoud, erfinrichting en restauratie-opleidingen. En er is veel te doen: activiteiten, een bezoek aan het depot van historische bouwmaterialen. Een interessante dag in een inspirerende omgeving! Erve Woldhuis, Haarweg 3-5, Hengelo. www.restauratiefair.nl

Zwolle

Zwols Architectuurpodium (ZAP)

28 mei > Lezing over nieuwe spoorbrug bij Zwolle door Quist Wintermans Archi-tekten uit Rotterdam in samenwerking met HCO. In de week van 17-28 mei is er bovendien een tentoonstelling over bruggen in Zwolle. Evenals de lezing, vindt deze plaats in het Historisch Centrum Overijssel.

www.stichtingzap.nl

Deventer

Het Rondeel

26 mei > Lezing met ‘dijkverhalen’

31 mei – 10 juli > Expositie ‘Incidenten in het havenkwartier’

www.rondeeldeventer.nl

Enschede

Architectuurcentrum Twente

26 mei > Jonge ontwerpers presenteren zich

27 mei tm 15 juli > Reizende tentoonstelling, samengesteld door TANGRAM architecten, toont dimensies van duurzaamheid.

15 en 16 juni > Archiprix in Enschede

Kijk voor tijden en locaties op

www.architectuurcentrumtwente.nl

Colofon

Over > is een uitgave van Het Oversticht en wordt verspreid onder de donateurs van Het Oversticht, bestuurders en ambtenaren van de provincie Overijssel, de Overijsselse gemeenten en de gemeenten Dronten en Noordoostpolder, leden van de welstandscommissies, architecten, stedenbouwkundigen en overige relaties van Het Oversticht.

Redactie-adres

Het Oversticht
Postbus 531, 8000 AM Zwolle

Telefoon (038) 421 32 57

Telefax (038) 421 81 84

E-mail mail@oversticht.nl

Internet www.oversticht.nl

Redactie Mascha van Damme, Dirk Baalman, Petra Versluis

Basis lay-out Cascade, Amsterdam

Vormgeving Annelies Mikmak

Foto's Foto omslag en toelichting achterzijde Cem Ulucan; foto's achterzijde Robbie Cornelissen: Adriaan van Dam; restauratiefair: RIBO. Pag. 2 (foto's Windesheim) Menno Emmink. Overige foto's Het Oversticht en provincie Overijssel (artikel pag. 4/5)

Druk Coenradi, Zwolle

© Het Oversticht, Zwolle, mei 2011

ISSN 1569-6359

Over >

6

mei 2011